

Дзмітрый Клябанау

Уладзімір глушакой: актуальныя грамадскія праглемы праз прызму літаратурнага твора

Przegląd Wschodnioeuropejski 5/2, 137-154

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Дзмітрый Клябанаў
Ягелонскі ўніверсітэт

**УЛАДЗІМІР ГЛУШАКОЎ:
АКТУАЛЬНЫЯ ГРАМАДСКІЯ ПРАБЛЕМЫ
ПРАЗ ПРЫЗМУ ЛІТАРАТУРНАГА ТВОРА**

**Uladzimir Hlušakou: current social issues – through the prism
of literature**

KEYWORDS: Belarusian journalism, social thematic, ecological problems, ecology of a person, provincial images, opposition between urban and countryside area, connections between different generations, historical past, heritage and the present

ABSTRACT: Uladzimir Hlušakou is one of the well-known Belarusian writers of the last 20 years of the 20th century. The current article is about some of his prosaic and journalism works. Hlušakou uses his journalist experience in his literary work. Talking about his characters, he notices the smallest details of the Human daily life which helps him to understand the inner world of the man, his essence. It is not only about appearance, clothes and manners, but it also makes certain markers to understand how to treat the characters. Hlušakou tries to find the most clear and apt ways to express his way of perception of reality and also his life position. The writer tells the reader about the nature of daily life events, social and political phenomena, showing the broad range of options in making decisions in modern life circumstances.

Публіцыстыка – выдатны спосаб вызначэння аўтарам сваёй грамадскай пазіцыі, месца ў сістэме каардынат, у стасунках з навакольным светам і рэчаіснасцю. Менавіта таму сацыялінгвістыка трактуе публіцыстычны тэкст як з’яву перш за ўсё сацыяльную, чымі характэрнымі прыкметамі з’яўляюцца камунікатыўная значнасць, сацыяльная ацэначнасць, насычаны змест і разам з тым ашчадны падыход да выкарыстання моўных сродкаў, адметны характар экспрэсіўнасці (дарэчы, абумоўлены актыўным узаемадзеяннем публіцыстыкі з мастацкаю літаратураю, у выніку чаго адбываецца засваенне і інтэрпрэтацыя публіцыстамі – літаратарамі і журналістамі – напрацаваных пакаленнямі пісьменнікаў сродкаў мастацкай выразнасці і прыёмаў эмацыянальнага ўздзеяння). Публіцыстычнаму тэксту ўласцівая разнароднасць, аднак у той жа час і наяўнасць агульных крытэрыяў і адпаведнасць агульным законам стварэння літаратурнага

твору. Акурат у імкненні гарманічна спалучыць наследаванне пэўным узорам (перш за ўсё, маецца на ўвазе жанравая структура, але таксама не без значэння і рэдакцыйная палітыка, і агульны тон выдання, і агульналітаратурны кантэкст) з экспрэсіўнасцю і эфектыўным уздзеяннем на эмацыянальна-разумовую сферу аўдыторыі – спецыфіка публіцыстычнага твору. Інакш кажучы, адна з галоўных задач публіцыста – стварыць сінтэз інфарматыўнасці і жывасці аповеду, займальнасці.

Уладзімір Глушакоў – празаік, публіцыст, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі імя К. Каліноўскага – адна з прыкметных асобаў у сучаснай беларускай літаратуры. З яго імем звязанае развіццё перш за ўсё журналісцкае і мастацкае публіцыстыкі апошняй чвэрці XX стагоддзя, калі выйшлі яго дакументальныя аповесці і раманы, шматлікія артыкулы і нарысы сацыяльнае, грамадска-палітычнае, краязнаўчае і экалагічнае тэматыкі ў часопісах „Нёман”, „Польмя”, „Маладосць”, „Беларусь”, „Работніца і сялянка”, шэрагу газет, альманахах „Крокі”, „Браціна” і інш. Частка з выдадзеных у 1990-ыя гады нарысаў і апавяданняў („Наканаванне”, „Абуджаць у чалавеку чалавека”) пазней увайшла ў зборнікі „Беларусь маладая” (1998) і „Новая Беларусь” (2001), выдадзеныя ў сааўтарстве з Васілём Шырко і Уладзімірам Вялічкам.

У 1970-80 гады, калі адбывалася станаўленне Уладзіміра Глушакова як публіцыста і як празаіка, у беларускай сацрэалістычнай літаратуры публіцыстыка нярэдка разглядалася як неад’емная частка грамадска-палітычнае дзейнасці, адной з галоўных мэтаў якой было ўзмоцненае ідэалагічнае ўздзеянне на адрасата (Горохов 1981, 99). Лічылася, што любая тэма – філасофская, маральна-этычная, эканамічная – у публіцыстыцы абавязкова атрымлівае палітычнае (ідэалагічнае) асэнсаванне. Менавіта з такіх пазіцый падыходзіла да публіцыстычнага твора і літаратуразнаўства: трактуючы публіцыстыку як спецыфічны тып дзейнасці і разнавіднасць тэкстаў, даследчыкі сцвярджалі роднаснасць журналістыкі і публіцыстыкі як формаў грамадскай свядомасці і фактараў грамадскага жыцця. Таму цалкам лагічным ўяўляецца выкарыстанне Уладзімірам Глушаковым такога кшталту падыходаў да стварэння і публіцыстычнага, і празаічнага твора (апавесці і раманы „Насенне”, „Цёплае лісце таполяў”, „Красаванне каліны”, „На кругі свае” „Расплата”).

Журналісцкі досвед дапамагае Уладзіміру Глушакову, ствараючы вобразы сваіх герояў, звяртаць увагу на, здавалася б, малаістотныя дэталі, якія, тым не менш, набываюць сваё значэнне, калі гаворка ідзе пра раскрыццё ўнутранага свету асобы, чалавечае сутнасці. Такая ўвага да дэталей праяўляецца не толькі ў апісанні знешнасці, вопраткі, манеры паводзінаў, але і з’яўляецца моцным інструментам сугестыі – дасведчанае журналісцкае вока прызвычайнае адкідаць вонкавае і імкнуцца ўбачыць за ім

менавіта ўнутранае напаўненне. Падыход да характарыстыкі герояў у Глушакова тыпова журналісцкі – з выкарыстаннем ашчадных і адначасова трапных моўных формул з высокаю канцэнтрацыяй ацэнчнасці, што выразна паказвае аўтарскае стаўленне і месца героя ў сістэме каардынатаў не толькі твора, але і пісьменніцкай іерархіі каштоўнасцяў:

Демьян Сукач женился поздно – на тридцать девятом году. Обзавестись семьей мешали то война, то армия [...], то целина, то лесоразработки в Карелии... Когда притомился гоняться за длинным рублем, вернулся к одинокой и уже тяжело большой старухе-матери в Островецк (Глушаков 1987, 34).

Рэмарка „притомился гоняться за длинным рублем” выразна паказвае стаўленне аўтара да імкнення героя зарабіць – Глушакоў, відаць, бачыць у сваім персанажы несумненную перавагу матэрыяльнага над духоўным, да таго ж, гэты матэрыялізм прымушае шукаць шчасця ў далёкіх краях, што, у сваю чаргу, падсвядома ўспрымаецца як здрада роднай зямлі.

Негатыў у адносінах да героя замацоўваецца стварэннем – няхай нават і фатаграфічна дакладнага – партрэта героя:

[...] заматерел [...] нос большой, пористый, с фиолетовыми прожилками от левых рублей казался вылепленным из пластилина и косо приставленным к лицу [...] Ходил летом и зимой Демьян в зеленом выцветшем кителе и яловых сапогах – все по дешевке куплено на толчке с рук у отставного интенданта (Глушаков 1987, 35).

Часам у стварэнні Уладзімірам Глушаковым вобразаў прасочваецца ўплыў мележаўскай традыцыі. Так, у рамане „Красаванне каліны” вобраз Сукача нечым нагадвае вобраз старога Глушака з „Людзей на балоце”: тая ж прагавітасць нажывы, тая ж неласкавасць да людзей, асабліва да жанчын, нават прозвішча Сукач адсылае да Яўхіма Карча: „Старший Сукач, одобряя в душе поведение сыновей, считал мужскую жестокость и грубоватинку даже по отношению к матери нормой” (Глушаков 1987, 35).

Проза Уладзіміра Глушакова моцна звязаная з малой радзімай аўтара – Давыд-Гарадоччынаю, аўтар насычае аповесці і раманы мясцовым каларытам, узгадвае факты і падзеі з гісторыі родных мясцін, з заміланнем узіраецца ў знаёмыя з дзяцінства краявіды. Так, лірычныя адступленні ў аповесці „Расплата” знаёмяць чытача з геаграфіяй і гісторыяй Столінскага краю, з прыгажосцю палескіх абшараў над Прыпяццю і Гарынню, уводзяць у свет дзіцячых успамінаў, дзе знайшлося месца і кранальным і чулым згадкам пра бацькоў галоўнага героя, і паранейшаму нязводным традыцыям святкавання народных святаў.

Знайшоў сваё адлюстраванне ў прозе Глушакова і ягоны досвед працы на вытворчасці – так, аповесць „Цёплае лісце таполяў” распавядае пра станаўленне асобы аўтара – хлопца з палескае правінцыі, які, прайшоўшы праз вайсковую службу, шукае свайго шляху, рэалізуючы сябе на буйным прадпрыемстве. Тая акалічнасць, што аповед пабудаваны на асабістым лёсе аўтара, дае чытачу магчымасць не толькі атрымаць даволі поўнае ўяўленне пра Уладзіміра Глушакова як звычайнага чалавека працы, але і пазнаць у апісаных калізіях сябе, бо Глушакоў імкнецца стварыць менавіта тыповы партрэт пакалення 1960-х, што выходзіць са сваіх вёсак і мястэчак і будзе новае жыццё, кіруючыся новымі – узвышанымі – ідэаламі. Тут і гартаванне характару, і здабыванне новых ведаў і ўменняў, і, вядома, канвеер: „На вестовом табло над конвейерной лентой победно подмигивали мне точки шести цифр: 103:121. 103 – по плану, 121 – сделано. Не сразу сообразил, что план смена перевыполнила на восемнадцать тракторов” (Глушаков 1984, 14).

Больш удалымі з пункту гледжання мастацкіх вартасцяў з’яўляюцца творы, у якіх Уладзімір Глушакоў распавядае пра тое, што для яго найбольш арганічна, – пра жыццё ў невялічкім гарадку, пра беларускую правінцыю, пра тыя праблемы асабістага, сацыяльнага, экалагічнага характару, з якімі сутыкаюцца жыхары Палесся штодня. Таму зусім невыпадкова згаданыя аповесці і раманы вызначае „свойскасць” – спакойны, нават інтымны аповед, дакументальнасць, распавяданне ад першае асобы пра здарэнні з асабістага жыцця, стварэнне такое звыклае для беларускага чытача карціны штодзённага жыцця – блізкае і зразумелае ўжо таму, што шмат якія жыццёвыя сітуацыі, праблемы, што паўстаюць на старонках прозы „пагарынскага храніста”, з’яўляюцца тыповымі, добра знаёмымі, перажытымі пасляваеннымі пакаленнямі беларусаў. Так, не ў адной беларускай хаце адбылася размова, падобная да той, што мела месца ў жыцці героя аповесці „Насенне” – самога Уладзіміра Сцяпанавіча: „Чем ехать учиться на колхозника – поступай в финансовый институт. Поедем. С деньгами. Выучишься – тузом будешь!.. – и понимающе криво усмехнулся, чтобы тут же добавить: – Не хочешь в институт – женись [...]” (Глушаков 1981, 194).

Літаратурны твор не толькі адлюстроўвае мастацкі свет аўтара, яго ўменні карыстацца вобразнымі сродкамі мовы, ствараць адмысловыя тэкставыя структуры. Гэта таксама магчымасць выказаць набалелае, заявіць пра сваё персанальнае светаўспрыманне, выявіць і данесці як да мага больш шырокай аўдыторыі ўласную пазіцыю па найбольш важных для аўтара праблемах. Так, на прыкладзе ўласнае сям’і пісьменнік закранае і надзвычай вострую для пасляваеннай Беларусі праблему сувязі паміж пакаленнямі, трываласць якой не праходзіць шматлікіх выпрабаванняў

– цяжкаю працаю, злоўжываннем алкаголем з прычыны незадаволенасці ўласным жыццём (сапраўдны біч беларускай вёскі, што няўмольна здавала свае пазіцыі на карысць горада), бясконцымі спробамі старога пакалення збудаваць дабрабыт, часам не надта выбіраючы сродкі дасягнення пастаўленай мэты (вяскоўцы не грэбуюць спекуляцыяй, крадзяжом, падманам, абыходам законаў) і імкненнем маладога пакалення, чые погляды на жыццё ўваходзяць у канфлікт са звычаямі пакалення бацькоў, выбіцца на ўласную дарогу, якая непазбежна вядзе прэч ад парога роднае хаты і, выводзячы на шырокі прастор, робіць пазней амаль немагчымым вяртанне назад. Пра гэта ведае маці галоўнага героя „Насення”, пра гэта ведае і ягоны бацька, і таму робіцца адчайная спроба абараніць маладзёна ад выпрабаванняў вялікага свету, затрымаць пры сабе – там, дзе ўсё знаёма, дзе існуе пэўны лад жыцця, дзе можна дасягнуць дабрабыту знымі і выпрабаванымі спосабамі – каб бацькоўскае сэрца не трымцела, не непакоілася: „Подождал бы батьку... Поговорить хотел с тобой все эти годы. И пить стал меньше... Слабый совсем стал [...] – И правда, сынок, останься. Дурость выкинуть из головы время было. Нам с батьком как-нибудь уже доживать век – вам только начинать” (Глушаков 1981, 192).

Але прабітыя папярэднім пакаленнем сцежкі не надта пасуюць маладому пакаленню, і прычыны таму розныя. Адна з такіх прычын – адсутнасць перспектывы, жаданне жыць па-іншаму ды і ў іншым месцы – у горадзе:

– Свет, что в городе делаешь? Не в дворничихах?

– Заколупал ты! На часовом наша Света. Тут бы топтала кирзачами навоз да патоку ведрами таскала домой, а так – в шубке, импортных сапожках, городская (Глушаков 1984, 33).

Сярод прычын – і супярэчнасці маральнага характару: маладыя праз страту моцнай сувязі з зямлёю і паступовае знікненне гаспадарскае жылкі, якая дазваляе некаторым вяскоўцам прымураваць вочы на парушэнне забаронаў начальства і дбаць пра ўласны дабрабыт, не прымаюць такога падыходу:

Я кусал ползущие в сторону губы, поддерживал за трясущиеся плечи мать и молчал. Подмывало сию же секунду обнадежить как-то мать, помочь ей воспрянуть духом. Для этого нужно было солгать ей. Но ни покривить душой теперь, ни, тем более, согласиться поехать торговать я не мог. [...] Сворачивать кульки и мерять ложечкой семена – это что... как в глаза людям смотреть? (Глушаков 1981, 193-194)

Не абмінасца маўчаннем і вострая праблема супрацьстаяння вёскі і горада – па сутнасці, адна з галоўных прычын абвастрэння канфікту пакаленняў. Для беларускай рэчаіснасці 60-70-х гадоў ХХ стагоддзя масавы сыход

жыхароў вёскі ў горад стаў прычынаю ўсё больш адчувальнага заняпаду правінцыі, памірання вёскі, зрабілася яшчэ больш заўважальнаю і сацыяльная няроўнасць паміж вяскоўцамі і гараджанамі. Маладос пакаленне стала бачыць свае перспектывы менавіта на гарадскім бруку, а вёска ўсё часцей пачала набываць сумны статус „бесперспектыўнай”. Менавіта таму гэтая балючая сацыяльная праблема антаганізму паміж вёскаю і горадам часта сустракаецца на старонках твораў Глушакова:

– Нема куды! Не дозволено нам бульбу! Я кому гаворю – не дозволено!.. Усек? – кипятился шоферик перед рыжеусым, который заступил ему дорогу и не давал пройти к машине.

– А им в города – дозволено?.. Кабанов, спрашиваю, в спортивных сумках дозволено перевозить?! – взревел дюжий дядька [...] показывая на сбитые плотной массой в окнах болоньевые курточки, мохеровые кофточки и шапочки. – Не посею поле да не сдам государству молоко да мясо – трасцу якую будете кусать в своих городах?! [...] Дали вам колхозы роскошь, такую вашу... (Глушаков 1990, 179–180).

Пісьменнік вельмі востра адчувае нястомную барацьбу двух пачаткаў – гарадскога і сельскага, і нягледзячы на тое, што ўжо шмат гадоў жыве ў горадзе, не забыўся на свае вясковыя карані, па-ранейшаму адчувае моцную сувязь з малою радзімаю. Менавіта таму, здаецца, Глушакоў і не саромеецца паказаць сутнасць гэтага канфлікту: горад як бы паразітуе на вёсцы, выкарыстоўвае яе, высмоктваючы ўсе сокі, забіраючы моладзь, спажываючы плён працы вяскоўцаў, плоцячы за ўсё гэта пагардаю. Таму і вёска не надта шануе горад – пісьменнік выразна паказвае гэта, акрэсліваючы гараджанаў у аўтобусе „шчыльнаю масаю куртак, кофчак і шапчак”, а герой рамана, думаючы пра сваё жыццё ў горадзе, пра адарванасць ад зямлі, ад роднага карэння, не можа пазбыцца згрызотаў сумлення:

Рыжеусому предложили место, но он даже не оглянулся на голос и грузно шмякнулся на свои мешки посреди прохода. Случайно взгляд Макара споткнулся о кисть его правой руки: она была куцая – без пальцев. С этого момента до самых Теребличей, где напористый рыжеусый дядька вылезет, Макар не мог отделаться от переполнившего его чувства вины не только перед этим инвалидом... «Куда еду? – подсасывало изнутри. Ответа не находилось. – В город... (Глушаков 1990, 180).

Уладзімір Глушакоў будзе апісанні моладзі, што пакідае родныя мясціны, каб шукаць свайго шчасця ў горадзе, на кантрасце з вобразамі вяскоўцаў, дадаючы элемент сугестыі, каб зазначыць, што гэты вонкавы кантрас на

самай справе з'яўляецца адлюстраваннем розніцы паміж праўдзівасцю, аўтэнтчнасцю і, адпаведна, напоўненасцю сэнсам жыцця ў вёсцы і ілюзорнасцю, штучнасцю і нейкай несапраўднасцю жыцця гарадскога.

Разномастая людская толпа у крыльца в основном состояла из провожающих: стариков под хмельком, с затушенными окурками в уголках губ, женщин в сельмаговских телогрейках и надвинутых на лоб платках, постоянно прячущих нечувствительные к холоду руки в рукава. [...] Отъезжающие – несколько девчат в шубах из искусственного меха, гладколицых, с выщипанными бровями, и три местных парня – держатся с напускной строгостью, чопорно и почему-то все время кривятся, будто стесняются своей непохожести рядом с родителями, которые до последнего держат в черных, изуродованных работой руках раздутые авоськи и саквояжи с салом, мясом, грибами, яблоками... (Глушаков 1987, 32).

Старэйшае пакаленне балюча перажывае рашэнне моладзі пакінуць родныя мясціны, ісці па жыцці нязнанымі сцежкамі. Таму няма нічога дзіўнага, што баліць душа ў героя рамана „Красаванне каліны” Трафіма Цімафеевіча пра неўладкаванае гарадское жыццё дачкі Тамары, таму бацька галоўнага героя аповесці „Насенне” не знаходзіць у сабе ні фізічных, ані маральных сіл прыняць рашэнне сына ісці па жыцці іншым шляхам, адкінуўшы бацькоўскія прапановы.

Проза Глушакова носіць выразны ўплыў ягонага досведу як журналіста і публіцыста – яго аповесцям і раманам уласцівая публіцыстычная палемічнасць, пэўная стрыманасць, нават ашчаднасць аповеду, выкарыстанне адпаведных моўных сродкаў, што нярэдка надаюць творам адмысловае гучанне праблемнага артыкула ці краязнаўчага нарыса. Так, дыскусія герояў рамана „Красаванне каліны” наконт выкарыстання мінеральных угнаенняў і розных метадаў апрацоўкі глебы атрымлівае тыпова публіцыстычнае гучанне – па сутнасці, такая размова выдатна ўпісалася б у канву праблемнага артыкула ці нарыса, прысвечанага праблемам землекарыстання і экалогіі навакольнага асяроддзя:

– А я так скажу: я до сих пор без твоей фимии обходился, а зараз бы и от плуга с радостью отказался! До чего мы землю довели, а?.. Трущим ее колесами, перетираем в пыль, подрезаем в ней ножами последний живой росток, кореньчик, а ить она живая, раз кажин год родить?! [...]

– Земле нужны забота и ласка, а не только наука. [...] А наше Полесье? С каких его пор у нас тут завелись пыльные бури?.. Хватит – намахались. Ты, грамотей, слышал что-нибудь про равновесие в природе? [...] Значит, у нас тут, на Полесье, шаткое оно, равновесие его. [...] Привыкли, понимаешь, давай-давай, а природа, она такой спешки не терпит (Глушаков 1987, 20–21).

Глушакову ўласцівая традыцыйнасць, а часам і кансерватыўнасць у падыходзе да выбару тэмы і рэалізацыі задач, а ягоны досвед журналісцкай працы выразна адбіваецца на падыходзе да асвятлення абранае тэмы і выкарыстання адпаведных літаратурных сродкаў у публіцыстычным – крэалізаваным – тэксце (напрыклад, у якасці крэалізуючых элементаў у артыкуле „Арандатары і гаспадары” выкарыстоўваюцца моўныя і сінтаксічныя сродкі афармлення тэксту (дыялогі, дыялектызмы, прастамоўі, перадача маўленчай адмысловасці герояў) ілюстрацыйны матэрыял („Арандатары і гаспадары”, „Блікі”, „Калі душа баліць, не ўсё згублена...”, „Палескі Кіцеж-горад” і інш.), актыўнае выкарыстанне дзейчнай функцыі назваў). Закладзеныя ў творы аўтарскія інтэнцыі пададзеныя экспліцытна, стварэнне карціны рэчаіснасці ідзе праз перадачу думак, пачуццяў непасрэдных удзельнікаў падзей, а аўтарскае стаўленне да праблемы, што сталася падставаю для выступу, відавочнае, выразна бачнае чытачу, дае магчымасць як бы суаднесці прапанаваныя публіцыстам каштоўнасныя арыенціры са сваімі ўласнымі і сфармаваць дзякуючы гэтаму адэкватную ацэнку апісанай у артыкуле рэчаіснасці.

Напрыканцы 1980-х гадоў істотныя змены ў грамадска-палітычным становішчы на Беларусі ўсё часцей пачалі знаходзіць адлюстраванне і ў літаратуры, і перш за ўсё – у публіцыстыцы. Экспліцытнасць у падачы ўласнае думкі паступова пачала замяняцца імпліцытнасцю – выкарыстаннем своеасаблівых ацэначных метафар, што, вядома, павінныя паўплываць на грамадскую думку, стварыць у чытача яскравы, кідкі вобраз, сугестыўна ўплываць на чытача і ягонае ўспрыманне схаванага ў творы аўтарскага паслання, але рабіць гэта як бы спакваля, не ў адкрытую. Такія змены былі выкліканыя паступовым адыходам ад ранейшага біпалярнага ўспрымання рэчаіснасці (бінарная апазіцыя „дабро-зло”), змяненнем каштоўнасных арыенціраў, пераасэнсаваннем жыцця т. зв. „маленькіх людзей” і іх ролі ў сучасным грамадстве, бо гэтыя „маленькія людзі” пачалі ўсё часцей па-іншаму пазіцыянаваць сябе ў штодзённасці і рабіцца ўсё больш крытычнымі ў адносінах да пункту гледжання, які імкнуцца навязаць ім сродкі масавай інфармацыі (не толькі інфармацыйная плынь, але і публіцыстыка і аналітыка). Таму і ўсё больш заўважальным стала імкненне публіцыстаў, з аднаго боку, адмаўляцца ад плакатнасці і тыпова прапагандысцкага падыходу, з другога боку, узмацняць сугестыўнае ўздзеянне на адрасата, усё больш актыўна выкарыстоўваючы інструментарый, што дазваляе дастаткова эфектыўна маніпуляваць масавай свядомасцю. Імпліцытны, завуалюваны характар падачы аўтарскай пазіцыі ў публіцыстычным тэксце з мэтай стварэння ў чытацкай аўдыторыі яркіх вобразаў, што з’яўляюцца ў вядомай меры сугестыяй, вызначаюць кірунак, спосаб успрыняцця інфармацыі – адзін з такіх інструментаў, што асабліва

запатрабаванья ў сітуацыі, калі чытач насцярожана падыходзіць да выказаных думак і прапанаваных аўтарам публіцыстычнага матэрыялу ацэнак і высноў.

Менавіта суб'ектыўзм (нават да „свойскасці”), прыцішанае гучанне, някідкасць і ў той жа час выверанасць у выкарыстанні моўна-стылістычных сродкаў і інфармацыйная насычанасць уласцівыя публіцыстыцы Уладзіміра Глушакова, асабліва калі гаворка ідзе пра такія істотныя ў шэрагу ягоных твораў матэрыялы краязнаўчага характару. Напрыклад, «Фрэскі Пагарыння» – цікавы краязнаўчы нарыс, прысвечаны Давыд-гарадоцкай зямлі, яе гісторыі, пачынаючы са старажытных часоў і да сённяшняга дня. Аўтар, папрацаваўшы з дакументальнымі крыніцамі, сабраў шматлікія цікавыя факты з мінулага сваёй малой радзімы, успаміны, звязаныя з землямі над Гарынню, імкнучыся не толькі перадаць сваё замілаванне родным краем, але і пэўным чынам адкрыць яго для шырокага кола чытачоў, асабліва з іншых рэгіёнаў Беларусі, што не надта добра знаёмыя і з геаграфіяй, і з гісторыяй роднай краіны. Можна сцвярджаць, што Уладзімір Глушакоў у пэўным сэнсе спрабуе працягнуць традыцыю, закладзеную Караткевічам у нарысе „Зямля пад белымі крыламі” (дарэчы, у сваім нарысе аўтар згадвае Караткевіча (Глушакоў 1992, 178)).

Веданне гісторыі роднага краю – рэч надзвычай важная не толькі для асобы, што прагне быць адукаванай, развітай, але і для таго, каб пачувацца чалавекам, усвядоміць сваю аднасць з народам, з вялікаю супольнасцю, чые пачаткі схаваныя ў сівой даўніне:

Хто ж са старажытных князёў першы паставіў на гарынскіх стромах некалькі дзесяткаў смалістых зрубаў з глінабітнымі печамі, хлявамі і павеямі, кузнямі і слясарнымі майстэрнямі? [...] Не ведаю, як каму, але мне з кожным днём усё цяжэй паважаць сябе, не ведаючы адказу на нейкія важныя пытанні, у тым ліку і на гэтае, адно з найпершых... Цяжэй жыць (Глушакоў 1992, 180).

Нарыс з ягонымі шматлікімі адступленнямі, дэгрэсіямі – менавіта той жанр, што дапамагае стварыць вобраз народа, які жыве на прыгарынскай зямлі. Аповед у творы пабудаваны такім чынам, каб падзеі мінуўшчыны, гістарычныя дадзеныя і факты пераклікаліся з сучаснасцю Пагарыння. Гэта зроблена не толькі для таго, каб пазбегнуць манатоннасці і аднастайнасці, але таксама каб падкрэсліць – часам і праз кантрастнасць падзей – сувязь паміж днём учарашнім і днём сённяшнім Давыд-гарадоцкай – ды і ўсёй беларускай – зямлі, бо, як вядома, без зразумення і ўсведамлення гэтае сувязі немагчыма будаваць дзень заўтрашні.

У нарысе робіцца спроба паказаць унутраны свет чалавека праз ягоныя вераванні, традыцыі, абрады. Так, дзяўчаты на святы ўпрыгожваюць крыжы вянкамі і вышыванымі ручнікамі (Глушакоў 1992, 178), людзі вераць у гаючую сілу святое крынічкі і ў тое, што здзек са святыні караецца „вуголінаю замест сэрца” (Глушакоў 1992, 179). Маленькія штрышкі, згадкі і больш цэласныя фрагменты твора дазваляюць убачыць беларускі характар ва ўсёй ягонай разнастайнасці і неадназначнасці. Дарэчы, згаданая неадназначнасць праяўляецца і ў самога аўтара, які ўключае ў канву нарыса досыць спецыфічныя пасажы пра тое, як „вялі свой гешэфт местачковыя яўрэі”, не дазваляючы разгарнуцца ў Давыд-гарадку кірмашам (Глушакоў 1992, 181), як гісторыя – злая мачаха „спрадвеку апалычвала праваслаўны гарадок” (Глушакоў 1992, 181), як перашкаджала росквіту краю „татарва, як саранча” (Глушакоў 1992, 181) і сустрэтыя „нярускія скуластыя твары” на вулках роднага мястэчка (Глушакоў 1992, 181), пра ўзнятыя галасы „за „Літву ад мора і да мора”, калі б беларус зноў называўся „літвінам”, а на месцы пабураных праваслаўных храмаў, як і ў даваенны „запольскі час”, узводзіліся б касцёлы і ратушы...” (Глушакоў 1992, 188), як пасланцы Хмяльніцкага агітавалі беларускае насельніцтва змагацца супраць „чортавых ляхаў” (Глушакоў 1992, 189). Істотна зніжаюць агульнае гучанне нарыса, ягоныя мастацкія вартасці пераказы аўтарам ідэалагічных міфаў і незразумелая спроба палітызавання гісторыі, што лагічна супярэчыць задуме твора:

Ужо з’явіліся хуткаспелья „даследаванні” і „тэорыі”, поўныя нястрымнага „нацыянальнага” парыву, з якіх вынікае, што карані нашы не ў адзінай шматвекавой звязцы з рускім і ўкраінскім народамі, а там, у Прыбалтыцы... Вось адкуль, аказваецца прыдбалі мы „гарбату” замест традыцыйнага славянскага „чаю” [...] Аднаго майго дзеда звалі Іванам, другога – Пятром, бацьку – Сцяпанам, брата – зноў жа Іванам, дачок я назваў Аленай і Вольгай, і ўнукі мае, калі дасць бог прычакаць, будуць насіць славянскія імёны, а ніякія там не літоўскія, лацінскія... Чужога нам, як кажуць, задарма не трэба (Глушакоў 1992, 188).

У такога кшталту пасажах відавочны ўплыў афіцыйнае рыторыкі эпохі застою і савецкае гістарыяграфіі – нягледзячы на тое, што публіцыст, як падаецца, імкнецца менавіта выйсці за вузкія рамкі савецкае гістарычнае навукі пра мінуўшчыну Беларусі. Такім чынам, нарыс выдатна дэманструе ўсе рысы літаратуры пераходнага перыяду: з аднаго боку, імкненне збурыць стэрэатыпы, вярнуцца да вытокаў, з іншага – выразныя праблемы развіцця з ідэалагічным цяжарам, што доўгія дзесяцігоддзі памнажала афіцыйная спрэс зідэалагізаваная і пазбаўленая навуковай аб’ектыўнасці і незаангажаванасці гістарычная навука.

Шмат у творы лірычных адступленняў, што ствараюць адпаведны настрой, эмацыянальны фон, але шмат і фрагментаў, што дазваляюць гаварыць пра неаднароднасць стылю, не заўсёды ўдалае спалучэнне мастацкасі, публіцыстычнасі і газетнасі: „Наогул, калі гаварыць пра старажытны Давыд-Гарадок на Гарыні, трэба ведаць, што на сённяшні дзень гэта адзін з прызнаных цэнтраў кветкаводства і гароднінаводства не толькі ў Беларусі, але і на тэрыторыі ўсіх цяперашніх краін садружнасі” (Глушакоў 1992, 188).

Такую рознастылёвасць можна растлумачыць не толькі моцным уплывам журналісцкага досведу аўтара, але і тым, што ўвогуле беларуская публіцыстыка постсавецкага перыяду, знаходзячыся ў сталым пошуку новых барваў, сродкаў мастацкай выразнасі, магчымасцяў будавання кантакту з чытацкаю аўдыторыяю, імкнучыся адпавядаць духу часу, нярэдка ахвяравала – парою беспадстаўна – сталымі жанрава-стылявымі канонамі.

У творах Уладзіміра Глушакова сярод вострых праблем сучаснага беларускага грамадства прыкметнае месца займае экалагічная тэма. У артыкуле „Ці згублена блакітная падкова” аўтар з вялікаю трывогаю гаворыць пра дарагія ягонаму сэрцу родныя мясціны над Гарыню і Прыпяццю, што ў выніку аварыі на Чарнобыльскай станцыі апынуліся ў зоне радыеактыўнага забруджання, закранае балючыя для беларускага постчарнобыльскага грамадства праблемы вымушанага перасялення, цяжкасі з адаптацыяй на новым месцы, тугі па пакінутых родных мясцінах. Публіцыст па-свойму тлумачыць гэтыя цяжкасі, звяртаючыся да катэгорыі дома як архетыпу, адвечнае каштоўнасі, якая асабліва ў пашане ў людзей сталага веку.

Людзі павінны вяртацца дадому. Запомнілася з дзяцінства, як вясной вярталіся буслы на буслянку, спаленую маланкай, як вярталася да жыцця захаванае ў лясным гушчары азярцо, на якім „пагаспадарылі” браканьеры з сеткай і, здаецца, са ўзрыўчаткай... [...] А людзі, як і птушкі, абавязкова павінны вярнуцца да сваіх гнёздаў (Глушакоў 1988, 133–134).

Праблема вымушанага перасялення становіцца надзвычай балючаю асабліва для людзей сталага веку, бо звязана не толькі з неабходнасцю пакінуць мясціны, дзе прайшло ўсё жыццё, але і з лагічнаю для іх патрэбаю знайсці свой апошні прытулак побач з магіламі сваякоў і продкаў. Мо, менавіта таму старыя схільныя не звяртаць увагі на небяспеку, што нясе жыццё на забруджанай радыяцыяй зямлі, і ў якасі аргументу прыводзяць сугучча слоў „радыяцыя” і „меліярацыя”. Гэтае сугучча набывае і сімвалічнае значэнне: сапраўды, Палессе на працягу

дзесяцігоддзяў з’яўляецца зонаю экалагічнае катастрофы, і людзі паспелі прызвычаіцца да таго, што іх зямля пакутуе, і гатовыя падзяліць з ёю гэтыя пакуты:

Ат, прывыклі даўно...
Усё адно:
Радыяцыя,
Мелярацыя... (Глушакоў 1988, 133).

Зусім невыпадкова гаворка пераходзіць з радыяцыі на мелярацыю – акурат маладыя меляратары, што прыехалі ў Давыд-Гарадок, замовілі мясцовым цеслям традыцыйныя драўляныя дамы, каб трывала асесці на берагах Гарыні, з’яўляюцца, на думку публіцыста, сімвалам таго, што Пагарынне не загіне – адродзіцца, вернецца да жыцця.

Бачыў я тыя дамы. Зайздросна стала. У іх сапраўды фантазіі, такое ўражанне, болей, чым матэрыялу. З традыцыйным „сонейкам” на франтоне – пад знакам сонца ўсе дамы ў Давыд-Гарадку. Добры то знак, калі людзі зноў адбудаваці свае гнёзды ля ракі, ляс якой у іх руках (Глушакоў 1988, 134).

Сімптаматычна з’яўляецца і нейкая дзіўная вера ў тое, што нават пасля найвялікшай тэхнагеннай катастрофы ў гісторыі чалавецтва зямля здолее акрыць:

Так, да апошняга часу зямля сама лячыла на сваім целе шматлікія раны, нанесеныя ёй бяздумнай і жорсткай рукой чалавека. І хочацца верыць, што і з атамнай пачварай, якая выйшла на момант з-пад чалавечага кантролю, яна знойдзе ў сабе сілы саўладаць (Глушакоў 1988, 134).

Такая вера ўспрымаецца як нешта вельмі натуральнае, беручы пад увагу кансерватыўнасць беларускага менталітэту, асабліва ў правінцыі, але таксама з’яўляецца часткаю палітыкі заспакойвання грамадства, што з першых дзён праводзіла кіраўніцтва краіны, імкнучыся замаўчаць тое, што здарылася на Чарнобыльскай станцыі. Ад дня трагедыі да моманту публікацыі матэрыялу мінула не так шмат часу – з два гады, таму цалкам зразумелая і асцярожнасць публіцыста ў выказваннях, і як бы імкненне чарговы раз „не нагнаць абстаноўку”, і пасаж пра атамную пачвару, „якая выйшла на момант” з-пад кантролю ў сітуацыі, калі кіраўніцтва краіны працягвала ўкладаць велізарныя сродкі ў забруджаныя тэрыторыі, спадзеючыся пазбегнуць перасялення велізарнай колькасці жыхароў.

Своеасаблівым напамінам пра журналісцкія традыцыі савецкае эпохі становяцца недарэчныя ў кантэксце тэматыкі твора пафасныя пасажы:

„Думаеш, як жа цесна звязаны мы ўсе, аддаленыя на сотні і тысячы кіламетраў: быццам у адным страі крочым, адчуваючы ў цяжкую хвіліну локаць сябра; быццам усе мы – адной групы крыві [...]” (Глушакоў 1988, 133)

Артыкул цікавы таксама і тым, што экалагічная праблематыка не датычыцца толькі наступстваў аварыі на Чарнобыльскай атамнай станцыі – наадварот, асноўная ўвага звернутая на праблемы знявечанага Пагарыння, бяздумнай меліярацыі тэрыторый, дзе працягваецца жыццё. Фактычна павышаны радыеактыўны фон з’яўляецца – сімвалічна! – толькі фонам экалагічнае катастрофы Палесся, што працягвае паглыбляцца нягледзячы на аніякія перацярогі.

Такое не ўяўлялася нават у страшным сне – перанесці рэчышча Гарыні ў іншае месца, за сцены Давыд-Гарадка, спраміць і ўкараціць яго на добры дзесятак кіламетраў... А ў самым Давыд-Гарадку застанецца старое забалочанае рэчышча і, быццам злая іронія лёсу, – нікому не патрэбны і таму недарэчны магутны мост над ім [...] (Глушакоў 1988, 135).

Уладзімір Глушакоў ставіць у цэнтр сваёй увагі чалавека – ва ўсіх праявах ягонага характару і светаўспрымання, даследуе асобу ў яе ўчынках і адносінах з іншымі людзьмі. Менавіта таму так шмат у ягоным творчым багажы твораў, прысвечаных вострым надзённым праблемам існавання ва ўмовах сучаснага жорсткага рытму жыцця. Будучы сведкам зменаў у жыцці грамадства, пераасэнсавання чалавекам сваёй ролі ў грамадстве, усведамляючы магчымасці ўплыву на кірунак і характар рэфармавання сацыяльна-эканамічнага, палітычнага, культурнага аспектаў постсавецкага соцыўму, Глушакоў у сваіх творах адмыслова расстаўляе акцэнт, каб вывесці на першы план пытанні агульнага духоўнага здароўя нацыі, узроўню грамадскай і асабістай культуры, выбару моладзю маральных каштоўнасцяў, пагрозы страты сувязі паміж пакаленнямі.

Цікавым з пункту гледжання новага прачытання даўно вядомых у беларускай літаратуры тэм уяўляецца цыкл невялічкіх замалёвак „Блікі”. Так, у „Стрэмцы” Уладзімір Глушакоў звяртаецца да, здавалася б, тэмы, што ўжо нагнала аскаму за гады панавання прынцыпаў сацыялістычнага рэалізму ў беларускай літаратуры ўвогуле, і асабліва ў публіцыстыцы – тэмы калгаснага жыцця. Але публіцыст не збіраецца ствараць чарговага эпічнага палатна і спяваць асанны калектыўнай працы – „Стрэмкі” з’яўляюцца ўспамінамі пра адную вельмі прыкрую – і зусім не нейкую выключную – сітуацыю з уласнага жыцця, якая дазваляе зусім па-іншаму зірнуць на праблему побыту беларускай вёскі ў савецкі час. У вусны звычайнага гарадчука Пятра Хаўроніча, земляка аўтара, укладаюцца ацэнкі колішняй эканамічнай палітыкі ўладаў – пазбаўленыя якой-кольвечы

ідэалагічнай падкладкі, але лагічныя і абгрунтаваныя з пункту гледжання чалавека працы.

Змушаны былі нішчыць не толькі жывёлу, але і сады, таму што за кожнае дрэўца – родзіць яно ці не – плаці [...] Я вось іншы раз думаю: мажліва, знарок такая палітыка праводзілася, каб народ не трымаўся свайго кавалка зямлі, не жыў заможна, а матляўся на поўнач, на цаліну, у іншыя „дзіркі“? Езуіцкая палітыка (Глушакоў 1994, 83).

„Езуіцкасць” апавядальнік бачыць у фактычным збэшчванні ўсяго, што для звычайнага селяніна з ягоным кансерватыўным светабачаннем і замацаванымі доўгаю традыцый прывязанасцю да зямлі і пашанаю да працы з’яўляецца святым. І Уладзімір Глушакоў дасылае чытачу адпаведныя сігналы, што сведчаць пра крытычнае мысленне і стаўленне да рэчаіснасці простых людзей.

Змены ў грамадска-палітычнай сітуацыі і, адпаведна, змены ў падыходзе да будавання кантакту „аўтар-чытач” знайшлі сваё адлюстраванне таксама ў звароце публіцыста да парадыгмы „свой-чужы” на ўзроўні „тутэйшы-прышлы”. Гэты, на першы погляд, неістотны момант набывае ў апаведзе героя Уладзіміра Глушакова сваю вагу, бо дапамагае выразна падкрэсліць розніцу ў менталітэце, у светабачанні і стаўленні да людзей і навакольнай рэчаіснасці тых, каго выгадавала родная беларуская зямля, і тых, хто – па сваёй волі ці ў выніку збегу акалічнасцяў – трапіў сюды, уваходзячы, умоўна кажучы, са сваім статутам у чужы манастыр.

– Заварочвай на калгасны двор! – нават не пацікавіўшыся, адкуль і што, загадаў старшыня, па-камандзёрску ўзмахнуў адзінай рукой, другі рукаў – парожні – захінуты за шырокі скураны рэмень камсаставаўскай вышвілай гімнасцёркі. Мянуска шчэ во, памятаю, у яго была – Кантужаны... Не тутэйшы – прысланы аднекуль з усходу адразу пасля вайны (Глушакоў 1994, 83).

Нібыта мімаходзь Глушакоў закранае актуальнае для беларускіх рэаліяў пытанне функцыянавання апазіцыі „начальнік-падначалены”, якая ў пасляваеннай рэчаіснасці мела адценне нацыянальнай дыскрымінацыі ў выніку, па-першае, масавых рэпрэсій супраць нацыянальных кіроўных кадраў у 1930-я гады, па-другое, абумоўленае хваляю перасяленцаў, галоўным чынам, з усходу пасля 1945 года, калі свядома праводзілася палітыка прызначэння на кіроўныя пасады менавіта немясцовых кадраў. Выклікана гэта было, у тым ліку, і недаверам да мясцовага насельніцтва, на долю якога выпала выжываць у надзвычай складаных умовах нямецкай акупацыі, а ўжо сам факт, што людзі жылі і – самае галоўнае – выжылі на

акупаваных тэрыторыях, лічыўся падставаю для падазрэнняў у калабарацыянстве. Таму няма нічога dziўнага ў тым, якім чынам прысланыя з усходу кадры ставяцца да падазрона нязводных беларусаў. Побывавы, здавалася б, канфлікт, што вынікнуў з несанкцыянаванага збірання калгаснікам сена для прыватных патрэбаў, набывае глыбіннасць, бо ў ім таксама выяўляецца і значна больш істотная праблема – антаганізм паміж вёскаю і горадам, што ў савецкі час – асабліва ў першыя дзесяцігоддзі савецкай улады – набыў выразную палітычную афарбоўку. Таму не dziўна, што прыметнік „гарадскі” становіцца маркерам, пры дапамозе якога выказваецца непрыхільнасць, брак павагі да асобы, у дачыненні да якой гэты маркер ужываецца:

- Як Вам не сорамна... так лаяць жанчыну! Вы – франтавік, але там, на фронце, упэўнены, вас бы не ўхвалілі за гэта...
- А ты, смаркач гарадскі, не вякай – зразумеў? А то я цябе і адной рукой – ён пагрозліва патрос ёю ў паветры – уваб’ю ў зямлю па самую сраку!.. (Глушакоў 1994, 84)

Паводзіны старшыні калгаса, яго стаўленне да вяскоўцаў на фоне ягонага „нетутэйшага” паходжання, а на дадатак, сумны вынік – забранне сена і яго пазнейшае змарнаванне – па сваёй стылістыцы і гучанні нагадваюць замалёўкі хаця б з часоў паншчыны ці жыцця пад прыгнётам у Заходняй Беларусі і адсылаюць чытача да мастацкіх твораў беларускай літаратуры першых дзесяцігоддзяў XX стагоддзя, у якіх апісвалася сялянская нядоля і нялюдскае стаўленне да людзей працы з боку рознага кшталту паноў і падпанкаў – у гэтых творах звычайна перапляталіся праблемы сацыяльнай няроўнасці і нацыянальнага ўціску. Вядома, апісаны Глушаковым канфлікт не выходзіць на такі ўзровень – наадварот, ён прадстаўлены як тыпова побытавы, і таму атрымлівае досыць тыповую для савецкае рэчаіснасці развязку – падначалены вымушаны скарыцца, выканаць загад, нават калі і ўнутрана супраціўляецца, лічыць яго няправільным, несправядлівым. Досыць – таму, што ў канфлікт умяшчаецца герой-апавядальнік – прадстаўнік новага пакалення, які не толькі не бачыць у сваіх дзеяннях „складу злачынства”, але яшчэ і заступаецца за пакрыўджаную жанчыну. Такое заступніцтва робіць значна большае ўражанне на пакрыўджаную начальнікам-хамам жанчыну, чым лаянка – да хамства і браку павагі прызвычаіцца вельмі лёгка, а да таго ж, надта трывала сядзіць у свядомасці пакалення, што перажыло перыяд станаўлення савецкае ўлады, разуменне залежнасці ад улады і яе ўсемагутнасць, і гэтае разуменне мацнейшае за пачуццё чалавечае годнасці. Толькі ж новае пакаленне не жадае пакорліва схіляцца, апускаць вочы долу,

не дазваляе ставіцца да сябе, як да нявольніка: „Але ніхто не дазваляў яму здэквацца над людзьмі. Не, з хамам – па-хамску..!” (Глушакоў 1994, 84).

Беларуская вёска паўстае і ў яшчэ адной замалёўцы з „Блікаў” – „Волька”. Уладзімір Глушакоў, як быццам пад уплывам традыцый сентыменталізму, стварае сялянку – вобраз палескае вёсачкі Божы дар, якая жыве нягледзячы на аніякія „змрочныя прагнозы аб неперспектыўнасці [...] і пакуль не думае некуды там знікаць” (Глушакоў 1994, 88). Але гэта не сентыментальны ўспамін ці ідылія ў стылі „Шляхціча Завальні” Баршчэўскага – аўтар не проста застывае ў немым заміланні, пазіраючы, як пасля прагону быдла „пыл, быццам жывы, стаіць пасярод вуліцы ў нерухомым паветры ліпеня, ледзь пагойдваецца і не спяшае асядаць некуды пад плот, у старую крапіву” (Глушакоў 1994, 88), а на вуліцу выходзіць дзяўчо – „бровы і стажок ільняных валасоў на галаве зацалаваны сонцам да саламянага колеру” (Глушакоў 1994, 88). Для Глушакова зварот да вясковае тэмы – перш за ўсё магчымасць расказаць чытачу – сённяшняму, гарадскому, пазбаўленаму волю лёсу памяці пра свае карані, адвечныя традыцыі – праз што мусіла прайсці беларуская вёска ў савецкі час, як, вонкава змяніўшыся да лепшага, „непапраўна шмат страціла ў плане духоўнасці і сялянскай маралі” (Глушакоў 1994, 87). Маладое пакаленне павінна ведаць – Уладзімір Глушакоў не мае ані ценю сумнення – пра той здзек, што быў учынены з беларускай зямлі, пра фізічную ліквідацыю найлепшае часткі сялянства, пра паўсталую ў выніку неабдуманай і амбітнай палітыкі высокага начальства надзвычай цяжкую экалагічную сітуацыю – па сутнасці, экалагічную катастрофу на Палессі.

Катастрафічныя наступствы назіраюцца не толькі ў функцыянаванні экасістэмы палескага рэгіёну – савецкія ўлады мэтанакіравана змагаліся з духоўнасцю людзей: „Старажытны беларускі гарадок Ігумень быў раптоўна «перахрышчаны» савецкімі ідэолагамі ў Чэрвень, а самая аддаленая ад райцэнтра вёсачка Божы дар – адпаведна ў Чырвоны дар” (Глушакоў 1994, 87). Глушакоў, аднак, не мае намеру лямантаваць – аповед пра неспрыяльны лёс і выпрабаванні, праз якія прайшоў беларускі народ, стварае фон, на якім асабліва ярка гучыць тэма вітальнасці вёскі, нязводнасці беларусаў, прагі жыцця і ўмення жыць нягледзячы ні на што. І сімвалам неўміручага жыцця, сувязі паміж пакаленнямі, надзеі на будучыню становіцца чатырохгадовая Волечка з саламянымі валасамі, што даверліва туліцца да старых кабецін „у квяцістых андараках і каптанах” на прызбе. Адчуванне далучанасці да вытокаў, да нечага такога роднага і бяспечнага, сутыкненне з матчынай моваю для маленькага дзіцяці, што ўжо жыве ў горадзе, – рэч надзвычай важная з пункту гледжання закладання падставаў асобы. Так, малое дзяўчо не разумее, пра што гамоняць жанчыны ў андараках і каптанах, але гэта своеасабліва

закадаваная перадача гістарычнае памяці: „словы для яе – як гукі чароўнай музыкі, якія можна слухаць бясконца” (Глушакоў 1994, 88). Можа, менавіта таму ў сне дзяўчынка лунае не над Чырвоным, а менавіта над Божым дарам, і ўкладае над ім зоркі так, як толькі яна ведае.

Уладзімір Глушакоў, займаючы актыўную жыццёвую пазіцыю, імкнецца знайсці як мага больш трапныя спосабы яе адлюстравання ў сваіх творах – і праявітых, і публіцыстычных. Зрэшты, нават у аповесцях і раманах выразна бачны публіцыстычны пачатак – адпаведным чынам сканструяваны аповед, выкарыстоўваюцца адмысловыя моўныя і структураўтваральныя сродкі – фактычна і ў прозе, і ў нарысах і артыкулах, асабліва пачынаючы з сярэдзіны 1980-х гадоў заўважальныя пошукі аўтарам новых сродкаў і спосабаў кампанавання ў адно цэлае структурных кампанентаў розных жанраў з мэтай ўсебаковага даследавання духоўных і сацыяльных праблем грамадства ў парадыхмах „чалавек – сям’я”, „чалавек – прырода і прыродакарыстанне”, „чалавек – грамадства”, „горад – вёска” праз прызму агульначалавечых каштоўнасцяў.

Адлюстроўваючы рэчаіснасць і выказваючы ўласную пазіцыю, аўтар імкнецца даць чытачу не толькі магчымасць зразумець сутнасць пэўных падзей, сацыяльных і палітычных з’яў¹, але і падказаць, якім чынам можна дзейнічаць у жыццёвых акалічнасцях, што вынікаюць з пэўных сацыяльных практык, альбо – у межах выражэння ўласнага пункту гледжання – нават прапанаваць гатовы алгарытм паводзінаў. У той жа час, скіраванаць на асэнсаванне рэчаіснасці можа пры гэтым праяўляцца таксама па-рознаму – і праз пазбаўленую аўтарскага каментарыя канстатацыю, і праз сугестыўнае апісанне і канкрэтныя біхевіяральныя схемы, сфармуляваныя персанажамі (сугестыя ў публіцыстыцы заснаваная, між іншым, на тым, што аўтар пры дапамозе апісаных у творы сітуацый, праблем, фактаў са штодзённага жыцця імкнецца ўплываць на чытача праз уздзеянне на яго свядомасць, неабавязкова прыводзячы рацыянальныя аргументы – нярэдка зусім наадварот, выключна пры дапамозе эмоцый (Клібанав 2010, 294)), і праз аб’ектыўны аналіз сітуацыі і пошук шляхоў вырашэння праблемы.

Літаратура

- Горохов, В. (1981), Публицистика и ее эффективность. У: Горизонты публицистики: Опыт и проблемы, Москва etc.
- Глушаков, В. (1990), На круги своя. Минск etc.
- Глушаков, В. (1981), Семена. Минск etc.
- Глушаков, В. (1984), Теплые листья тополей. Минск etc.

¹ Напрыклад, бачанне публіцыстам працэсаў перабудовы ў артыкуле *Ці згублена блакітная падкова*, „Малодосць” (1988/2, 140–141).

- Глушаков, В. (1987), Цветение калины. Минск etc.
- Глушакоў, Ул. (1993), Расплата. Мінск etc.
- Глушакоў, Ул. (1989), Арандатары і гаспадары. У: „Малодосць”. 9, 129–137.
- Глушакоў, Ул. (1994), Блікі. У: Беларуская думка. 8, 83–89.
- Глушакоў, Ул. (1997), Калі душа баліць, не ўсё згублена... У: Беларуская думка. 1, 125–134.
- Глушакоў, Ул. (1994), Палескі Кіцеж-горад. У: Беларуская думка. 8, 3–17.
- Глушакоў, Ул. (1992), Фрэскі Пагарыння. У: Малодосць. 8, 177–194; 9, 187–205.
- Глушакоў, Ул. (1988), Ці згублена блакітная падкова. У: Малодосць. 2, 133–141.
- Kliabanau, Dz. (2010), Przed trudnym wyborem – sugestie i perswazja w publicystyce dziennikarskiej (na przykładzie tekstów o tematyce społeczno-politycznej). Ó: Kikiewicz, A. / Ważnik, S. (red.), Palaniстыка – Polonistyka – Polonistyka 2009. Мінск, 289–305.